

Vaišės keturiasdešimčiai dienų po tėvo mirties paminėti, į kurias, kaip įprasta šeitams, buvo sukviesti kai kurie giminės ir šeimos draugai, ėjo į pabaigą, svečiai jau buvo išsiskirstę. Tada motina man pavedė vieną darbą, tuomet atrodžiusį ne itin svarbų, tačiau, kaip pasirodė vėliau, sujaukusį visus mano jausmus ir pakeitusį požiūrį į protėvius ir net į tėvynę.

Tėvas mirė nebejaunas, savo mirties dieną jis buvo bebaigiąs aštuoniasdešimt septintuosius, tačiau vis dar toks tvirtas, kad nė nesuprasi, kiek daug jam metų. Tad jo mirtis mus užklupo visai nepasirengusius. Tą rytą į darbą vėlavau visą valandą, vos prisėdusiam prie rašomojo stalo, telefonu man pranešė, kad skubiai turiu susisiekti su motina. Kai paskambinau į tėvų namus, atsiliepusi dukterėčia pasakė tik tiek, kad turiu kuo greičiau atvykti. Supratau, kad tai nežada nieko gero. Tokiais atvejais galvoje ima sukintis įvairios mintys, imi tikėtis blogiausio.

Nuskubėjau tenai ir vos peržengęs namų slenkstį viską supratau. Mane pasitiko jauniausia sesuo. Tik mane išvydusi ji pratrūko ir apkabinusi paplūdo ašaromis. Mama sėdėjo didžiojoje namų svetainėje ant kanapos. Mane pamačiusi pradėjo garsiai kūkčioti ir kažką neaiškiai murmėti. Priėjau prie jos norėdamas nuraminti, bet ji pravirko dar gailiau. Į namus ėmė plūsti pusbroliai ir pusseserės. Sutikdama kiekvieną mama vėl garsiai pravirkdavo.

Retkarčiais ji panirdavo į prisiminimus apie tėvą ir ką tik atvykusį giminaitį; nė vieno iš tų prisiminimų nepapasakojo iki galo, nes kaskart jos rauda darėsi vis graudesnė, o žodžiai neaiškesni. Vos spėdavo susivaldyti, pasirodęs kitas giminaitis sukeldavo naują aimanų ir ašarų bangą. Pagaliau pasirodė mano brolis, jį taip pat sutiko sesuo, o motina ėmė garsiai rypuoti.

Aš mylėjau tėvą ir žavėjausi juo dėl daugelio priežasčių. Jis mane išmokė kantriai, atkakliai siekti tikslo ir gyvenimo kovoje pasitikėti kūrybiniais gebėjimais. Begalinė jo dvasinė stiprybė išugdė įsitikinimą, kad būdamas šalia jo esu nepažeidžiamas. Nepaisydamas nusistovėjusios nuomonės, aš tikėjau, kad jaunuoliai subręsta tik tada, kai užsitarnauja tokį tvirtą pasitikėjimą. Vis dėlto tėvo netekties skausmą pakėliau narsiai. Palyginti su ankstesniais jaunatviškais įsitikinimais, mano požiūris į gyvenimą ir mirtį buvo pasikeitęs. Pagaliau priėjau prie išvados, jog vieną gražią dieną žmonės ateina į šį pasaulį tam, kad kitą dieną būtų per prievartą iš jo išstremti. Tas faktas anaip tol nereikšmingas ir nedaro jokios įtakos būties ratui, tad kiekvienas protingas žmogus turėtų nesipriešindamas priimti šią realybę. Į mirtį reikėtų žiūrėti kaip į tolimą kelionę, tokią ilgą, kad nebegalėsime sulaukti iškeliavusiojo grįžimo. Nors galiu patikinti, kad tėvo mirtis mane be galo nuliūdino, kaskart jį prisiminus dažniausiai apima malonus jausmas, kad galiu juo didžiuotis.

Didžiausią visuomenės pagarbą tėvas įgijo per futbolą. Mat prieš Antrąjį pasaulinį karą jis buvo dviejų sostinės futbolo klubų agentas ir net mokėjo susiūti futbolo kamuolio siūlę. Be viso to sambrūzdžio su futbolu, jis buvo puikus amatininkas, – nors tai neturėjo nieko bendra su kaligrafija, paveldima mūsų šeimos profesija, – jaunystėje savo mažoje, ribotų galimybių dirbtuvėlėje jam pavyko sumeistrauti vokiško karbiuratoriaus kopiją, už tai ministras pirmininkas apdovanojo jį medaliu. Tą medalį vis dar tebeturiu.

Pirmomis dienomis po tėvo mirties nenutiko nieko ypatinga, išskyrus tradicines vaišes trečiąją ir septintąją dieną, lydimas iš toli ir arti skambinančių arba užsukančių draugų bei gimiinių užuojautų. Visi norėjo išreikšti liūdesį dėl netekties ir visi kartojo gerai žinomas, tuščias frazes: „kad toks skausmas niekada daugiau neužkluptų“, „kad jo gyvenimo pėdsakai atneštų ilgą gyvenimą“. Šios frazės man pro vieną ausį įeidavo, pro kitą išeidavo. O tada atėjo eilė keturiasdešimties dienų po mirties minėjimui.

Per tas formalias, šaltas iškilmes, kurių metu šeimos nariai vaišino gedinčius svečius, be mano tėvo, stigo dar vieno žmogaus – mano žmonos. Tos pačios dienos rytą pasaulį išvydo mūsų pirmagimis, ir žmona su kūdikiu tebebuvo ligoninėje. Žmona norėjo bent trumpai pabūti vaišėse, bet mudu su motina ją atkalbėjome, nes tai galėjo pakenkti jos sveikatai, o gydytojas, žinoma, mums pritarė.

Vakare, svečiams atsisveikinus ir išsivaikščiojus, motina pasišaukė mane – o ne mano brolių – ir pakvietė į tėvo kambarį. Pamaniau, kad bus kalbama apie ką nors nesvarbaus, mat brolis nemėgo kapstyti smulkmenose.

Tame liūdname kambaryje, kuriame skaudžiai buvo justi šeimininko netektis, vis dar tvyrojo tėvo kvapas, jo šiluma, jo buvimas, bet gal visa tai man tik dingjosi.

Kai trumpam užsukdavau pas tėvus, o laiko stoka neleisdavo tėvui nusileisti į svetainę, kurioje dažniausiai sukinėdavosi mama, jau pranešusi jam apie mano apsilankymą, aš pakildavau pas jį į šį kambarį. Karti gyvenimo patirtis mane išmokė kontroliuoti savo jausmus, kitaip būčiau pravirkęs, o motinos akivaizdoje šito nenorėjau. Tėvo laidotuvių dieną šiame kambaryje praleidau kelias sunkias minutes garsiai apraudodamas jo netektį, bet daugiau neketinau to daryti. Nors dabar, rašant šias eilutes, akyse man vėl tvenkiasi ašaros.

Ant tėvo stalo stovėjo medinė rudai aptraukta skrynelė, kuri man pasirodė pažįstama. Tikriausiai parvežta iš Indijos arba Ceilono. Mano tėvas jaunystėje ne sykį lankėsi tose šalyse ir parveždavo man ir mano vyresnei seseriai meniškų medinių lėlių, kurios dažniausiai... Tačiau motina nutraukė mano mintis ir rodydama į dėžutę pasakė:

– Tavo tėvas šioje dėžutėje saugojo asmeninius dokumentus ir raštus. Prieš kelias dienas aš juos peržiūrėjau, tikėdamasi rasti testamentą arba nurodymus, kaip elgtis po jo mirties. Bet nieko panašaus neradau.

Prieš kelerius metus man, broliui ir seseriai tėvas pareiškė: „Šis namas ir visa, kas jame yra, vieną dieną priklausys jums, bet kol jūsų motina gyva, neturit jokios teisės į jį, tik po jos mirties galėsit jį pasidalyti.“ Patikinau motiną, kad tėvas tikrai nepaliko testamento. Vis dėlto ji paragino mane nuodugniai patyrinėti dėžutės turinį, kad netektų be reikalo gaišti laiko, jei tarp raštų atsirastų kokių nors svarbių nurodymų. O tada pridūrė:

– Dėžutėje po dokumentais esama vieno ar dviejų senų rankraščių. Žinau, kad tu domiesi tokiais dalykais.

Tikra tiesa. Keli močiutės iš motinos pusės skrynioje rasti kaligrafiški, puikiuoju nastaliko raštu parašyti, šimto metų senumo santuokos liudijimai, pakraščiuose išdabinti gėlėmis bei paukščiais ir aprėminti paauskinimais, puošia mano darbo kambario sienas. Paklusau motinos prašymui ir dėžutę pasiėmiau. Anuomet visas šis reikalas man atrodė nesvarbus. Tada nė nenujaučiau, kad šios skrynelės turinys sujauks beveik septynerius mano gyvenimo metus.

Kelias dienas skrynelė stovėjo nepaliesta. Naujasis mūsų šeimos narys, berniukas didelėmis akimis, kuriose per juodas raineles beveik nesimatė baltymų, kartais žvelgdavo taip guviai ir protingai, kad mudu su žmona buvome sužavėti ir atidėjome

visus kitus darbus į šalį. Ir aš, didžiai savo gėdai, turiu prisipažinti, kad mano sielvartas dėl tėvo mirties gerokai nuslūgo.

Po savaitės pagaliau prisiminiau skrynelę. Žiūrinėjant kai kuriuos dokumentus, tokius kaip tėvo demobilizacijos pažymėjimas arba motociklininko teisės, mane apėmė jaudulys. Keletas kitų dokumentų buvo beverčiai, pavyzdžiui, rajono administracijos pažyma apie seniai parduotą namą arba kvito už prašymą, kuris netrukus buvo patenkintas, kopija. Kvitą buvo patvirtintas abiejų pusių parašais. Tarp tų skrynelės popierių aš radau genealoginį medį su 1850 m. balandžio mėnesio data. Sudarytas mano tėvo senelio, valstybės tarnautojo, tėvas ne sykį man yra pasakojęs, koks jis buvo patikimas žmogus. Kas gi dar įdomaus buvo toje dėžutėje? Ogi porcelianinė lėkštelė, kurioje pavaizduota profiliu pasisukusi vakarietė! Tai buvo paprasta lėkštelė, bet jos amžius, užrašytas kitoje pusėje, įspūdingas. Tačiau ką mažoje rudoje skrynelėje tarp asmeninių dokumentų veikė sena lėkštelė? Padėjau ją atgal į skrynelę ir užvožiau dangtelį, pasilikdamas tik genealoginį medį, mat ketinau nuodugniau jį panagrinėti. Tas užsiėmimas atėmė iš manęs ne vieną laisvalaikio dieną.

Tėvas tikriausiai todėl man niekada nepasakojo apie šeimos genealoginį medį, kad šis jam buvo itin svarbus. Tame medyje buvo įrašytos aštuonios kartos, seniausias jame paminėtas protėvis, su kurio vardu tas medis ir prasidėjo, gyveno šacho Abaso laikais ir ėjo jo karališkosios bibliotekos viršininko pareigas. Tačiau kitos trys čia įtrauktos kartos kėlė abejonių, viliojančių viską išsiaiškinti. Ta vilionė sujaukino mane iki sielos gelmių, kaip paslaptį, kaip ilgai veikiančią kvaišalą.

Toje vietoje, kur turėjo būti įrašytas vieno mano protėvio motinos vardas, kaip įprasta genealoginiuose medžiuose – gretiname langelyje, akį rėžė mėlynas klaustukas, aišku, parašytas vėliau. Tai galėjo būti nereikšmingas faktas, rodantis informacijos stoką

arba žmogaus, papildžiusio genealoginį medį, paviršutiniškumą. Tačiau pakraštyje žaliu rašalu parašyta pastaba vertė mane pasigilinti į šį reikalą. Žinote, kodėl? Ogi toje pastaboje buvo tvirtinama, kad mano gyslose teka prancūziškas kraujas.

Pirmas žmogus, kuriam papasakojau apie savo atradimą, buvo mano žmona. Iš pradžių ji garsiai nusikvatojo, paskui, delnais nusišluosčiusi ašaras nuo skruostų, kreipėsi į mane:

– Monsinjore. Esu tikra, – pasakė, – kad tavėje arabiško, turkiško ir mongoliško kraujo gerokai daugiau nei prancūziško. – Ir parodydama, kad šis faktas jai nė motais, ramiausiai nušlavė genealoginį medį nuo stalo ir atsistojo.

Negi turėjau imti į širdį netinkamą žmonos reakciją į tai, kas vyko prieš daugiau nei tris šimtus metų? Ji, žinoma, buvo teisi, net jei istorikai ir netgi genetikai iraniečius priskiria arijų grupei, prieš keturis tūkstančius metų keliavusiai į pietus ir pagaliau įsikūrusiai erdvuose Irano plokščiakalniuose. Bet vėliau šios vietos, kur dabar yra mano tėvynė, ne vieną šimtmetį buvo žaidimų aikštelė įsibrovėliams iš Rusijos stepių, iš karščių tvoskiančio Arabijos pusiasalio, iš turkų klajoklių platybių ir šaltų, sausų Mongolijos dykumų. Todėl aš nesuprantu, ką mano atveju reiškia būti iraniečiu, net jei šie yra arijai. Tačiau anuomet tokios mintys manęs nedomino. Labiausiai mane jaudino klausimas, kaip ta tariama prancūzė galėjo pasipainioti mano protėvio kelyje.

Pasitelkęs per gyvenimą įgytą patirtį, ėmiausi ieškoti faktų, patvirtinančių šią prielaidą. Retkarčiais mano tėvo šeimoje gimdavo mėlynakių vaikų. Mano mama per savo vestuves buvo sutikusi pagyvenusią tėvo tetą ryškiomis dangaus mėlynumo akimis.

Pastaba genealoginio medžio paraštėje buvo trumpa ir aiški, tačiau šalia nei datos, nei parašo, aišku tik viena – kad ji parašyta vėliau. Kadangi toks dokumentas niekada nepatenka

į pašalinių rankas, ją rašęs turėjo būti šeimos narys ir paveldėtojas, turintis apie tai žinių. Štai kas buvo toje pastaboje parašyta: Mari Petit XVIII a. pradžioje su Prancūzijos karaliaus Liudviko XIV delegacija buvo atvykusi į Irano rūmus. Nors delegacijoje neturėjo konkrečios užduoties, ji buvo pristatoma kaip Prancūzijos princesės atstovė. Alahiaras buvo trumpo ir paviršutiniškos ir Suleimano ryšio vaisius. Vos gimusį, Alahiarą Mari Petit atidavė jo tėvui, o pati išvyko iš Irano. Daugiau apie jos gyvenimą nieko nėra žinoma.

Kas buvo toji Mari Petit? Kam reikėjo ją įrašyti į mano giminės genealoginį medį?

Kartais didieji atradimai prasideda nuo mažmožių. Mano tyrinėjimai nuvedė mane į Delį, į vieno persiškų rankraščių kolekcininko biblioteką. Ten radau knygelę, kuri vadinosi „Didžiojo kaligrafo vaikaitio ranka rašytas pasakojimas apie Isfahano apsiausties laikus“.

Žinojau, kad anuomet Isfahanas buvo toks puikus ir didelis miestas, jog keliautojai sakydavo: jei katė šoktų nuo stogo viename miesto gale ant stogo kitame miesto gale, turėtų įveikti 100 persiškų mylių, o tai beveik 600 kilometrų.

Mes esame iraniečiai, bet nežinome, ką reiškia būti iraniečiu. Mums tai mįslė. Net istorinis šios šalies vientisumas yra paslaptis. Pagaliau aš priėjau prie išvados: taip yra todėl, kad mes nežinome savo istorijos ir negerbiame savo tėvų darbų. Šiais žodžiais noriu pasakyti, kad visi tie tyrimai ne tik padėjo man rasti aną knygelę, bet ir įgyti daugiau bei išsamesnių žinių apie savo kilmę. O tai suteikė galimybę geriau suprasti save patį. Ir tas supratimas pakeitė mano gyvenimą, paversdamas mane kitu žmogumi.

Tą knygelę, parašytą ant senoviško kinų popieriaus dailiu nastaliko stiliumi, ne veltui vadinamu kaligrafijos nuotaka, pavišinu iš meilės savo sūnui. Tegul jaunoji karta sužino, kaip

gyveno jų protėviai, koks tai buvo laikotarpis. Šiuo poelgiu aš, žinoma, laužau tradiciją, seną kaip visa mano krašto istorija. Mano šalyje įprasta, kad tėvai saugo paslaptį – ji atskleidžiama tik po jų mirties. Retkarčiais ta paslaptis atskleidžiama mirties patale, bet aš ją atveriu būdamas kupinas jėgų. Be abejo, šios knygelės turinys bus pamokomas ne tik karaliams ir galingiesiems, bet ir paprastiems žmonėms: galingieji gali pasimokyti, nuo kokių poelgių turėtų susilaikyti, o visi kiti sužinos, kokios patirties reikėtų stengtis išvengti.

Turėčiau dar pridurti: prieš jus esantį tekstą kai kuriose vietose aš patikslinau, kad jis būtų sklandžiai įskaitomas, o kai kuriuos pasenusius ir sudėtingesnius žodžius pakeičiau šiuolaikiškesniais. Mėgindamas palengvinti turinio ir istorinio laikotarpio supratimą, kai kuriose vietose į pasakojimo audinį įpyniau paaiškinimų, liudijančių apie mano kūrybinius gebėjimus, kuriuos vos įstojęs į gimnaziją pradėjau puoselėti, bet po kiek laiko lioviausi. Turėčiau prisipažinti, kad tai buvo smagiausia mano darbo dalis. Svarbu paminėti, kad kai kuriose vietose aš sušvelninau nepagražintą Alahiaro pasakojimą, norėdamas išvengti bambeklių ir cenzorių priekabių. Bet prisiekiu, neiškraipiau pirminio teksto. Nors memuarų originalo aš neturiu – tik jų fotokopijas.

Isfahanas, 1722 m.

1 dalis

*Nėra nė vienos gyvenvietės, kurios Mes nesunaikinsim iki
Prisikėlimo dienos arba nenubausim jos sunkiomis kančiomis*.*

KORANAS, 17 SŪRA („PERNEŠIMAS NAKTĮ“), 58

* Šios knygos kiekvienos dalies pradžioje cituojamos Korano ištraukos iš *Koranas, literatūrinis prasmų vertimas*. Vertėjas: Romas Jakubauskas, Sigitas Geda. Obuolys, 2016 (čia ir toliau vert. past.).

Mažas dviaukštis mūsų namelis stovėjo kvartale, jungiančiame žydų skersgatvį su medvilnės pirklių prekyviute. Ši vieta buvo ypatinga dėl dviejų priežasčių: pirma, dėl išlakaus šventojo medžio, antra, kad jis stovėjo greta apleisto sufijų vienuolyno, o tai buvo laikoma geru ženklų.

Šventasis medis lapojo gatvės gale, pusiau atvirame kieme, besiribojančiame su mūsų namo teritorija. Jis augo greta išdžiūvusio šaltinio. Ant jo galingo kamieno, maždaug metro aukštyje, buvo aiškiai matyti delno atspaudas, liudijantis, kad medis iš tikrųjų šventas. Sklido kalbos, kad kas dvejus metus, medžiui keičiant žievę, tas atspaudas atsinaujina šviežioje žievėje toje pat vietoje. Piligrimai suplaukdavo čia iš arti ir iš toli, daugiausia jų būdavo vasarą, kai tankios lapais apkibusios šakos gausiam jų būriui teikdavo pavėsį, o jų maldų murmesys ir pokalbių nuotrupos nuo brėkstančio ryto iki vakaro sutemų būdavo aiškiai girdėti mūsų namuose. Piligrimai į medžio kamieną kaldavo vinukus ir prie jų pririšdavo mažas spalvotas medžiagos juosteles – virpėdamos nuo menkausio vėjo, jos priminė mažas šokančias lėlytes. Prasidėjus šaltajam sezonui, ši vieta nebetrakdavo piligrimų, todėl ją prižiūrintis žmogus nurinkdavo nuo kamieno skudurėlius, paruošdamas jį kitam šiltajam laikotarpiui ir naujiems piligrimams.

O apie apleistą dervių vienuolyną tai buvo šnabždamasi, kad dėl vyriausiojo dvasininko fatvos jis uždarytas jau seniai, tačiau kai kuriomis naktimis pro medinių durų plyšius skverbdavosi žvakių šviesa ir skambėdavo tanbūro garsai. Tokiomis naktimis mūsų kvartalą užplūsdavo nerimstantys, palaiminimo trokštantys šešėliai, besiblaškantys po apylinkes.

Buvo kalbama, kad ta šviesa pro durų plyšius trykšdavusi it vandens čiurkšlės ir buvusi tokia ryški, kad pragręždavusi duobes grindinyje, tad kitą rytą valdžios atstovas skubėdavęs tenai ir užžerdavęs tas galias duobes žemėje. Nors miesto valdžia kategoriškai neigė stebuklą, vis dėlto mėgino primesti lankytojams šios vietos monopolį.

Kadangi kvartalas buvo netoli šiaurinių miesto vartų, vienoje užėjoje svečiai būdavo vaišinami virtų aguonų galvučių nuoviru. Atsižvelgiant į tai, jog tame pačiame kvartale buvo viešnamis, kurio veikla daugiau ar mažiau draudžiama, drąsiai galima sakyti, kad čia buvo visko, ko reikia miesto svečiams, atvykusiems pro šiaurinius vartus.

Tačiau tą ankstų žiemos rytą, kai leidausi į armėno Manuelio namus kitame Zajandė upės krante nupirkti dviejų didelių ąsočių draudžiamo vyno, prie šventojo medžio nebuvo nei piligrimų, nei klajojančių šešėlių, o prie smuklės nesimatė nė išsvirduliuojančių keleivių, kurie retkarčiais taip apsvaigdavo, kad palikdavo smuklėje savo daiktus. Tik nuo upės košė žvarbus vėjas, šaltis vis smarkėjo, ir man norėjosi kuo stipriau gūžtis į vilnonį savo palatą. Net lajaus lempelė stiklinėje dėželėje virš viešnamio durų, pranešanti, kad įstaiga pasirengusi priimti svečius, šią ankstyvą valandą buvo užgesusi. Tai turėjo būti slaptas ženklas viešnamio lankytojams, bet apie jį, aišku, žinojo visas miestas. Miesto prižiūrėtojai apsimesdavo nepastebintys viešnamio verslo, ir dėl to kildavo įvairiausių kalbų.

Šacho aikštės apylinkėse mudu su asilu buvome vienintelės gyvos būtybės, tačiau netrukus vienas po kito pasirodė vyrai su ryšulėliais po pažastimi, matyt, traukiantys į viešąją pirtį, kad iki saulėtekio apsišvarintų prieš maldą.

Perėjau tiltą ir nustebau – oras kitoje upės pusėje buvo gerokai šiltesnis. Nepaisydamas šalto žiemos alsavimo, pavasario dvelksmas atkakliai skverbėsi ir jau kelias dienas buvo aiškiai juntamas ore. Netrukus pasiekiau Manuelio namus.

Pabeldžiau kartą kitą, bet daugiau belsti nedrįsau, kad durų belstuko garsas nepažadintų šeimininko, todėl spausdamas rankoje pavadį atsisėdau ant mūro atbrailos ir laukiau.

Manuelis buvo įpratęs miegoti beveik iki vidurdienio, tad šiuo metu klientus aptarnaudavo Manuša arba tarnas Hamas. Aptarnaudavo, žinoma, tik krikščionis, dažniausiai Isfahane gyvenančius europiečius. Musulmonams parduoti vyno buvo draudžiama. Bet kol tėvas ryte miegodavo, Manuša padarydavo man išimtį. Nors nebuvo reikalo griebtis jokių gudrybių, kad ją išnekinčiau, močiutė ir šįkart buvo įbrukusi jai perduoti buteliuką kvepalų, gautą iš Damasko pirklio. Greičiausiai dėl tų kvepalų vargšė mergina buvo man tokia palanki.

Neteisėti mūsų sandėriai turėjo liudininką. Tai buvo Hamas! Tačiau dėl jo Manuša buvo rami, įtikino ir mane, kad Hamas dedasi jos patikėtiniui ir niekada neišduotų Manueliui. Kad galėtume tęsti slaptą savo veiklą, mudu su Manuša turėjome jaustis saugiai.

Po kelių minučių Hamas atidarė vartus. Žengiau vidun nelaukdamas kvietimo ir pririšau asilo pavadį tuoj už vartų, prie sienoje įkaltos vinies.

Tarnas vis dar niūriai vėrė mane žvilgsniu. Jis niekada nebuvo man malonus, bet aš, žinoma, nesukau dėl to galvos.

– Ar Manuša jau pabudusi? – paklausiau.

Užuot atsakęs, jis burbtelėjo:

– Tikiuosi, kad viskas gerai!

– Žinoma, kad gerai, – atsakiau. – Jei miega, prašau pažadinti. Negaliu čia užtrukti.

Žingtelėjau į priekį ir verandoje pamačiau Manušą, ji žvelgė į mudu, o kai priėjau arčiau, jos veide pamažu išsiskleidė žavinga šypsena.

Manuelio namas stovėjo didžiulio vaismedžių sodo viduryje, po dviejų trijų savaitių tie vaismedžiai paskęs žieduose. Man žingsniuojant sodu, Manuša plačiai šypsodamasi leidosi verandos laipteliais manęs pasitikti. Tačiau jos veide pastebėjau ne tik džiaugsmą, bet ir rūpesčio pėdsakus. Todėl pasakiau:

– Atėjau nusipirkti vyno, atsiprašau, jei keliu tau rūpesčių.

Norėdama mane padrąsinti, ji nusišypsojo, parodydama eilę baltų kaip perlai dantukų.

– Kodėl atėjai tokį ankstų rytą ir kodėl iš anksto neperspėjai?

Vyno aš, žinoma, atvykdavau rytais, bet nė karto nepasirodžiau neperspėjęs ir taip skubėdamas. Paprastai nusiūsdavau jai žinutę, kad reikia vyno, o ji paskirdavo laiką ryte, kai tėvas dar miega, arba retkarčiais net popiet, kai tėvas būdavo išvykęs iš namų. Paaiškinau jai, jog man taip skubiai reikia vyno, kad nė nebuvo laiko pranešti, ir, žinoma, dar sykį atsiprašiau.

Manuša tylėdama pirmiausia pažvelgė į Hamą. Ji suprato, kad prie tarno neketinu atvirauti, todėl mostelėjo ranka, kviesdama mane už namo, kur buvo vyno rūsys. Prie laiptų sustojo ir pakėlė akis laukdama paaiškinimo.

– Tiesą sakant, to vyno reikia Zeinab Chatun, mylimiausiai šacho žmonai, – paaiškinau. – Močiutė turi nugabenti vyną po vienos ar dviejų valandų.

– Zeinab Chatun? – nustebo Manuša. – Iš kur tokia skuba?

– Todėl, kad šiandien vakare šacho rūmuose nebus, – atsakiau, – ir ji ruošia pasilinksminimą.

Manušos akyse mačiau sukilusią panieką, ji susiraukė, o veidas spinduliavo pasipiktinimą. Ji rūsčiai tarė:

– Basakojai afganai jau beveik pasiekė sostinę, o šachui rūpi tik smagintis su savo katytėmis, kol mylimiausia jo žmona ruošią šventę, geisdama slapčia pasilinksminti!

Norėdamas ją nuraminti ištiesiau ranką ir jai nuo kaktos nubraukiau švelnią plaukų sruogą, nutaisęs sentimentalaus meiluzio išraišką. Kad ir kaip būtų, šią akimirką švelnumas man atrodė tinkamiausia priemonė, be to, toks malonus elgesys nieko nekainavo. Vis dėlto ji priglaudė delną prie manojo, švelniai nustūmė šalin ir sušnabždėjo:

– Na, nebent dėl tavęs.

Vyno rūsys buvo įrengtas po visu namu, prie sienų iki pat lubų išrikiuotos eilių eilės ąsočių vyno. Kai kuriems šių ąsočių buvo daugiau nei šimtas metų – nužiesti dar šacho Abaso Didžiojo laikais. Pats Manuelis nė žodeliu neužsimintų apie tuos senuosius vynus. Aš apie juos sužinojau iš Manušos. Mudu nusileidome drėgnais laiptais žemyn.

Ten buvo gan tamsu. Saulė dar nespindėjo taip skaisčiai, kad pro siaurą langelį palubėje apšviestų rūsį. Manuša ėjo priekyje, aš sekiau paskui. Priešais eilę apipintų butelių ji staiga sustojo: buteliai saugant buvo apvynioti džiuoto gijomis. Manuša uždėjo delną ant vieno iš jų ir nežiūrėdama į mane paklausė:

– Kažin, o kaip šitas?

– Vynu, kurį davei praeitą kartą, ji buvo labai patenkinta, – pasakiau.

– Šis net geresnis už aną, – patikino ir pakinkavusi galva pacitavo Hafizo* posmą: „Įpilki man karčiausio vyno, kuris nu-girdo net tvirčiausią vyrą ir nerimą širdy ramina.“

* Garsus persų poetas mistikas (1310–1337).

– Ar tu rimtai?

Ji liūdnai linktelėjo ir tarė:

– Verčiau tegul jį išgeria haremo ponios, nei kad afganai, tie fanatikai sunitai, išpils į Zajandė. – Ir dar paklausė: – O tu pats? Nenori bent vieno butelio pasiimti sau?

Namie vyno buvo į valias, todėl atsisakiau:

– Galbūt kitą kartą.

– Tikiuosi, tas kitas kartas bus.

Ji atrodė tokia susirūpinusi ir nusiminusi, kad pamėginau ją paguosti.

– Nagi, neprarask vilties!

Ji prabilo ramiu balsu, mane įspėdama:

– Afganų kariauna vos už kelių mylių nuo Isfahano sienų, jau įsitvirtino prie Golanabado.

– Tik tiek tūkeliavo? Juk Golanabadas pačiame pasaulio pakrašty!

– Isfahanas pačiame pakrašty. Jie dar nepasiekė miesto, o jau niekur negali jaustis saugus. Pačioje dienos akyje jie įsiveržė į olandų pasiuntinio namus, nuginklavo sargybinius ir išnešė viską, ko geidė jų širdis.

– Betgi čia tėra vienas iš tų gandų, kurie kada ne kada...

– Tai ne gandai, – nutraukė ji mane. – Vakar iš turgaus grįžęs tėvas pasakojo, kad apie tai jau skalambija visas miestas. O vakar vakare...

Šį sykį aš ją pertraukiau:

– Būtent tai aš ir vadinu gandai. Visi kalba apie tai, ko niekas nematė, ir dar kiekvienas prideda truputį nuo savęs.

– Leisk man pagaliau pasakyti... Vakar vakare pas mus buvo atėjęs olandų pasiuntinys nusipirkti vyno. Savom ausim girdėjau visą pasakojimą ir pakartojau tau žodis žodin. Nagi, atspėk, kas buvo pavogta!

– Tikriausiai auksas, šilkai, brangakmeniai...

– Gal žinai ką vertingesnio?

Aš gūžtelėjau pečiais, parodydamas, kad nė nenumanau, ir laukdamas paaiškinimo pažvelgiau į merginą.

– Kilimas, vaizduojantis frankų moterį, – pratrūko ji.

Suglumęs priėjau arčiau.

– Taip ir buvo, – patikino ji. – Pasiuntinys buvo priverstas protokolą surašiusiam policijos viršininkui prisipažinti, kad tas kilimas iki pagrobiamas priklausė jam.

Ji atsigrėžė į vytelėmis apipintus butelius ir tylėdama iš vieno jų į krištolinę kolbą įpylė truputį vyno. Pakėlė į sklindančią pro langelį blausią šviesą ir susižavėjusi prabilo:

– Ar matai šitai? – Vynas spindėjo rubino raudoniu. Ji prikišo kolbą prie nosies ir pauostė. Vynas buvo toks, koks ir turėjo būti. Ji pritariamai linktelėjo ir atkišo buteliuką man. – Paragauk!

Ji buvo teisi. Vynas buvo maloniai kartaus skonio. Pritariau puikiam jos įvertinimui.

– Niekur pasaulyje negausi geresnio vyno.

Regis, mano pagyrimas suteikė Manušai jėgų, ji su žinovės įgudimu nukėlė nuo medinės lentynos du pilnutėlius vytelėmis apipintus butelius, pastatė ant grindų, kad įsitikintų, jog į juos nepateko oro, ir patikrintų vašku apvarvintus medžiaginius kamščius.

– Kaip tu juos parsineši? – paklausė.

– Atsivedžiau asilą.

Ji pritariamai linktelėjo ir tarė:

– Pasakysiu Hamui, kad nuneštų prie tavo asilo.

Nors mano užduotis buvo įvykdyta, knietėjo daugiau sužinoti apie kilimą su frankės atvaizdu. Paprastai mano močiutė pirma išgirdavo visus miesto gandus, bet užvakar grįžusi namo nepratarė nė žodžio.

– Kas žino, – prabilau, – gal šiuo metu, kai visi dreba iš baimės, olandų pasiuntinys nusprendė su isfahaniečiais pajuokauti...

Manuša man neprieštaravo, tik atsidususi atsakė:

– Dabar, kai kilimas pateko į kitas rankas, vėl atsiras tokių, kurie tvirtins matę jį pas vieną ar kitą naująjį savininką... Visa tai nesiliaus, kol tas kilimas neišves visų miesto vyrų iš proto! – O tada žaismingai paklausė: – O tu? Ar tau nepatiktų visiems rėsti, kad matei tą kilimą ir įsimylėjai paslaptinę frankę?

Paslaptinę kilimas, be jokios abejonės, buvo žymiausias daiktas Isfahane, nors jau senokai niekas negirdėjo apie jį nė žodelio, todėl atsakiau:

– Matyt, vagys veikė kažkieno pavedimu. Jeigu ir atsitiktinai jį pasisavino, seniai bus tokį vertingą daiktą pardavę kokiam turtingam panašių kūrinių mėgėjui.

– Pirmą kartą, – pridūrė Manuša, – atsirado žmogus, kuris prisipažino tą kilimą turėjęs, nors jau ir netekęs jo.

– Net jei tas kilimas iš tikrųjų priklausė olandų pasiuntiniui ir jį pavogė, kas užtikrins, kad ten buvo originalas? Aš netikiu pasiuntiniu. Jie visi tik linksminasi vedžiodami mus už nosies. – It patvirtindamas savo žodžius abejingai paklausiau: – Tai kelintą kartą kilimo istorija iškyla į viešumą? – Gūžtelėjau pečiaus lyg pabrėždamas visos tos istorijos nereikšmingumą ir pats atsakiau: – Kiek prisimenu, regis, penktą.

– O gal net šeštą!

Ankstesniais atvejais vyriausiojo šventiko fatvos sprendimu kilimas buvo sudegintas Šacho aikštėje. Savaimė suprantama, originalas galėjo būti tik vienas, visi kiti buvo nuausti vadovaujantis iš lūpų į lūpas perduodamu pasakojimu. Jame pavaizduota pusnuogė frankė, rankoje laikanti tarą ir liūdnei žvelgianti žiūrovui tiesiai į akis. Apie tą kilimą kalbos sklido jau daugelį metų, tačiau jį mačiusius galima buvo suskaičiuoti ant vienos rankos pirštų, pasirodo, paskutinis kilimo savininkas buvo olandų pasiuntinys. Teigta, kad tas kilimas buvo nuaustas taip kruopščiai

ir meistriškai, jog tokį darbą galėjo atlikti tik meistras, vadovaujamas paties šėtono, išmokusio Nimrodą ir jo žmones sumeistrauti katapultą, kad nusviestų Abraomą į liepsnas.

Pašnibždom šnekėta, kad kiekvienas musulmonas, užmatęs tą paslaptingąjį meno kūrinį su jame pavaizduota iki pusės apsiuoginusia frankų moterimi, pamesdavo galvą. O aš buvau įsitikinęs: jei tik vyriausiasis dvasininkas nebūtų paskelbęs to teisės rašto, kilimas tebūtų vienas iš tūkstančių kitų kilimų, kurie tiek šiame mieste, tiek valstybėje, o gal ir visame pasaulyje tarnavo kaip sienos dekoracija arba grindų patiesalas.

Tad paklausiau:

– Negi tu tiki, kad tas kilimas, net jei olandų pasiuntinys teisėtai į jį pretenduoja, iš tikrųjų originalus?

Ir pats nustebau, kokia viltis nuskambėjo mano balse.

– Nenustebčiau, juk savininkas vis dėlto pasiturintis žmogus. Tik tokie gali sumokėti tokią beprotišką sumą. Galbūt ten iš tikrųjų buvo tas pats kilimas, kuris prieš daugelį metų dingo iš vyriausiojo dvasininko sargybinių panosės.

Anuomet buvau dar mažas vaikas, bet nuo mano žvilgsnio neprasprūsdavo nė vienas svarbus suaugusiųjų gyvenimo įvykis. Tuomet visi mušėsi į krūtinę tikindami buvę Šacho aikštėje, kai įvykęs tas stebuklas. Visos minios persekiotojų siauromis miesto gatvelėmis ilgai gaudytas vyras su kilimu po pažastimi staiga atsidūrė Šacho aikštėje, jį apsupo vyriausiojo dvasininko budedliai, bet staiga tas žmogus dingo. Kai kas spėliojo, gal jis pavirtęs paukščiu ir nuskridęs, kiti porino, kad jis tapęs vandens lašu ir susigėręs į žemę, vienas žmogus net tvirtino, kad jis prasibrovęs iki Zajandė upės ir nuplaukęs.

Tą akimirką Manuša grįžtelėjo ir pažvelgė į uždarytą tėvo kambario langą, jos žvilgsnyje išvelgiau rūpestį.